

Девето основно училище "Пею Крачолов Яворов" - Благоевград

Благоевград 2700
ул. "Борис Ангелушев" №1,
ж.к. „Ален мак“

тел.: 0877928805
e-mail: info-101700@edu.mon.bg
<https://9ou-blagoevgrad.com/>

Утвърждавам:

Директор: **Василка Величкова**
/име, подпис и печат/

УЧЕБНА ПРОГРАМА

за разширена подготовка по български език и литература

7. А клас

2026 – 2027 учебна година

Хорариум на избираемите учебни часове: 1/ 36

седмичен / годишен

Изготвил: .....
(*Феризка Шамова*)

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА VII КЛАС
КОМПОНЕНТ *БЪЛГАРСКИ ЕЗИК*
(РАЗШИРЕНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

В обучението по български език в VII клас на прогимназиалния етап продължава овладяването на базисни знания, умения и отношения, предпоставка за запознаване на учениците със системата на съвременния български книжовен език и за развиване на тяхната комуникативна компетентност.

Във връзка с развиване на социокултурните компетентности учебната програма представя теми и дейности, насочени към овладяване на умения да се извлича и да се подбира информация от медийни и от художествени текстове (вкл. и от дигитален текст) за изпълняване на комуникативни задачи.

По отношение на развиваните езикови компетентности учебната програма предлага теми и дейности, насочени към осмисляне на: особености, които имат текстовете в масовата комуникация и художествените текстове; системата на глаголните наклонения и преизказните глаголни форми; същността и употребата на сложното съставно изречение и на сложното смесено изречение; начините за предаване на чужда реч в текста.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да възприемат и да създават различни текстове.

Темите и дейностите, основа за развиване на комуникативните компетентности в устното и в писменото общуване в VII клас, са насочени към изграждане на умения за участие в дискусия, за редактиране на текст и за създаване на отговор на правствен въпрос.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Разбира зависимостта на езиковите средства от речевата ситуация и ги използва в съответствие с нея. Разпознава текстовете според сферата на общуване. Търси, извлича и подбира информация от различни видове текст и от различни информационни източници. Използва информацията за решаване на определени комуникативни задачи. Задава въпроси и дава отговори по поставена от друг или по избрана от него тема. Изразява твърдения и се аргументира. Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и в извънучилищна среда.

ЕЗИКОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Разпознава особености на медийния и на художествения текст. Познава и прилага книжовни езикови правила. Открива и редактира езикови грешки. Владее езикови средства, свързани с фонетични, с морфологични, със синтактични и с лексикални явления, и ги използва уместно в речевата практика. Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.
КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<i>Слушане</i> Умее да изслушва мнения и да сравнява различни гледни точки при участие в дискусия. Разбира смисъла на познат и на непознат текст при слушане с определена комуникативна задача. <i>Четене</i> Разбира смисъла на познат и на непознат текст при четене. Изработва план на текст с определена комуникативна задача. <i>Говорене</i> Участва в дискусия, умее да оспори мнение, различно от своето, като проявява толерантност и учтивост в общуването. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическо ударение, като се съобразява с определена комуникативна цел. Създава в устна форма: - изказване (при участие в дискусия) - отговор на нравствен въпрос <i>Писане</i> Планира, структурира, композира и графично оформя текста, който създава. Спазва книжовни езикови правила. Има формирани правописни навици по отношение на често употребявани думи и на думи от терминологичната лексика. Редактира текст. Създава в писмена форма отговор на нравствен въпрос, включително и в електронна форма.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Текстът в масовата комуникация	Характеризира ситуацията на общуване в масовата комуникация. Разпознава интервю, репортаж и информационна бележка като медийни текстове.	средства за масова комуникация интервю репортаж информационна бележка
2. Извличане и обработване на информация от медиен текст	Търси, извлича, подбира, анализира, синтезира информация от различни медийни текстове (вкл. и от дигитален текст) при изпълнение на определена комуникативна задача.	
3. Художествен текст	Търси, извлича, подбира, анализира информация от художествен текст (вкл. и от дигитален текст) за изпълнение на определена комуникативна задача.	
4. Думата като лексикално средство в текста	Разпознава неутрална и експресивна лексика в текст. Използва изразните възможности на думите в речевата практика. Използва различни източници, включително и дигитални текстове, за обогатяване на речника с нови думи и с нови значения на познати думи. Обяснява значението на експресивна лексика в художествен и в медиен текст.	неутрална лексика експресивна лексика
5. Думата в речниковия	Разпознава домашни думи и чужди думи (чуждици и заемки); остарели думи. Обяснява значението на чужди думи и на остарели думи в текст. Умее да прави справка с речник на чуждите думи.	речников състав на езика домашни думи чужди думи (чуждици и заемки)

6. Звукови промени в думата	Обяснява случаи на несъответствие между изговор и правопис. Изговаря и пише домашни и чужди думи според правоговорните и правописните правила. Правилно изговаря и пише думи от терминологичната лексика.	
7. Наклонение на глагола	Познава спецификата на наклонението като начин за изразяване на отношение на говорещото лице към глаголното действие. Разпознава и правилно образува форми на изявително наклонение, на условно наклонение и на повелително наклонение. Умее да използва изразните възможности на видовете наклонения в текст според целта на общуване.	наклонение на глагола изявително наклонение условно наклонение повелително наклонение
8. Преизказни глаголни форми	Разпознава преизказни глаголни форми в текст. Уместно употребява преизказни глаголни форми в зависимост от ситуацията на общуване.	преизказни глаголни форми
9. Съвместна употреба на глаголни времена и наклонения	Тълкува съвместната употреба на глаголни времена и наклонения в художествен текст. Умее правилно съвместно да използва глаголни времена и наклонения в речевата практика.	
10. Съставно сказуемо	Разпознава съставно сказуемо в изречение. Правилно образува и използва съставно сказуемо в речевата практика.	съставно сказуемо
11. Обособени части в простото изречение	Разпознава обособени части в изречението. Познава синонимни варианти на обособените части; правилно и целесъобразно ги използва в речевата практика. Прилага пунктуационните правила при употреба на обособени части.	обособени части
12. Сложно съставно изречение	Разпознава подчинителни връзки в сложното изречение. Разпознава сложно съставно изречение.	подчинителна връзка сложно съставно изречение
	Разпознава главно и подчинено изречение в сложното съставно изречение. Уместно използва сложни съставни изречения в речевата практика. Използва различни подчинителни връзки в сложното съставно изречение според целта на общуване.	главно и подчинено изречение

13. Сложно смесено изречение	Разграничава съчинителни от подчинителни връзки в сложното смесено изречение. Разпознава сложно смесено изречение. Уместно употребява сложни смесени изречения в речевата практика. Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.	сложно смесено изречение
14. Пряко, непряко и	Познава правилата за пряко, непряко и полупряко предаване на чужда реч в текст. Познава начини за цитиране и тяхното правописно и пунктуационно оформяне. Използва правилно и уместно цитиране, непряко и полупряко предаване на чужда реч в текстове, които създава.	цитат полупряка реч

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК** се предвиждат 18 часа върху следните теми:

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Дискусия	Ориентира се в темата на дискусията. Участва в дискусия, като организира логически и аргументирано изказванията си; умее да оспори мнение, като проявява толерантност и учтивост към събеседниците. Спазва правоговорните изисквания; съобразява интонацията и силата на гласа си с конкретната речева ситуация. Поставя логическото ударение на подходящите места.	дискусия
Редактиране на текст	Познава и използва различни начини за редактиране на текст, за да постигне правилност и уместност на изказа. Спазва изучените книжовни езикови правила.	
Отговор на нравствен въпрос	Създава текст, в който тълкува и анализира същността на нравствен въпрос, за да аргументира собствена позиция във връзка с проблема. Съставя план на текста. Структурира и композира текст в съответствие с комуникативната цел. Спазва изучените книжовни езикови правила.	

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
Умения за общуване на чужди езици	Уменията за анализ на езикови факти и закономерности (фонетични, лексикални, синтактични, морфологични) са основа за изграждане на комуникативни умения при обучението по изучавани чужди езици. Чрез паралели между езиковите структури на българския и на изучавания чужд език се създава основа за овладяване на структурата и на употребата на съответния чужд език.
Дигитална компетентност	Чрез работа с медийни и с художествени текстове, осигурени посредством електронни средства, и при използване на електронно базирани информационни източници (например бази данни с ученически текстове) се осигуряват възможности за развиване на дигиталните компетентности на учениците в обучението по български език.
Умения за учене	Уменията за извличане, осмисляне и обработване на информация от медийни текстове помагат за възприемане и за интерпретация на факти и закономерности в обучението по другите учебни предмети.
Социални и граждански компетентности	Чрез работа върху проблеми, интерпретирани в медийни текстове, се създават предпоставки за развиване на важни граждански умения на учениците: да общуват на обществени места и в институции; критически да осмислят обстоятелствата при решаване на обществено значими проблеми; да проявяват толерантно отношение към различията в обществената среда – напр. социалните, етническите, междуполовите.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	Използва познанията си по български език при анализ и коментар на художествените текстове, предвидени за изучаване по литература. В литературното обучение приложение намират и уменията за цитиране. Осъзнава ролята на езика в историческото развитие на българската общност и използва богатите му възможности за изразяване на различни чувства, за изказване на мнение и на впечатление в разнообразни комуникативни ситуации. Проявява толерантност и уважение към културната различност на други етнически общности.

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА VII КЛАС
КОМПОНЕНТ ЛИТЕРАТУРА
(РАЗШИРЕНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по литература в VII клас е насочено към овладяване, разширяване и затвърждаване на диференцирани знания, умения и отношения, свързани с литературата и с изграждането на литературни и социокултурни компетентности на ученика. В сравнение с VI клас съотношението между задължителните за изучаване литературни творби от български и от чужди автори е подчертано различно. Тъй като със VII клас завършва основната образователна степен, акцентът е върху българската литература, като избраните от нея текстове водят интензивен и нередко напрегнат диалог помежду си. С други думи, тук културното многообразие и разноречие се представя като вътрешно, в рамките на националната култура.

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности са свързани с разчитането на художествените произведения като интерпретиращи от различни гледни точки норми, ценности, проблеми, конфликти, характерни и за съвременната епоха, както и със съотнасянето им с непосредствения жизнен опит на ученика. Акцент се поставя върху изграждането на граждански и обществени компетентности. Очакваните резултати в тази област са свързани и с отношенията автор – текст – читател, като фокусът е ориентиран към оценъчните умения на изграждащия се автономен читател.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с разчитането на изображения на света и човека в различни като културен произход и жанр текстове – с обяснения на жанрово специфичната им структура и с тълкуване на езиково специфичните им послания. Култивирането на литературно компетентния читател продължава чрез формирането на умения за тълкуване на диалогизиращи и нередко полемизиращи помежду си текстове.

Очакваните резултати в областта на комуникативните компетентности са свързани с уменията за създаване и възприемане на реч както откъм смисловата ѝ, така и откъм действената ѝ страна, а също и с уменията за културно изразяване и творчество, за езиково посредничество и с интерактивните умения на ученика, развивани чрез обогатяване на жанровия репертоар на създаваните от учениците речеви продукти.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Различава основни ценности и норми на етническата национална общност и на гражданската национална общност. Съпоставя свои ценности с ценности на принадлежащия към етническата национална общност човек и

	оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Идентифицира интерпретирани в литературни текстове проблеми и конфликти, свързва примери за такива проблеми и конфликти с лични идеи, за да обоснове лична гледна точка. Разпознава по откъс от изучено произведение неговия автор и (заглавието на) самото произведение. Свързва имена на герои от изучено произведение с името на неговия автор и със заглавието на произведението. Свързва изучено произведение с името на автора, с жанра и с имена на герои от произведението. Свързва изучено произведение с интерпретирани в него мотиви. Определя начини, по които (откъс от) конкретен литературен текст въздейства естетически, и се обосновава чрез примери от художествения изказ. Открива в книжни и уеб базирани източници данни/факти, тълкувания на данни/факти и илюстративен материал, за да изпълни конкретна изследователска задача, свързана например с творческата история, с историческите и/или авторовобиографичните обстоятелства на написването, с историята на четене, с издателската история на изучаван текст. Избира книжни и уеб базирани източници за изпълнение на конкретна изследователска задача.
ЛИТЕРАТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Различава и тълкува в изучавани повествователни литературни текстове действията и развитието на героите в сюжета. Различава и тълкува в изучавани постически литературни текстове преживявания, настроения, състояния на героя. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа и тълкува изучавани разкази съобразно конкретните проявления на жанра. Познава значението на понятията <i>повест, ода, елегия, балада</i> и разпознава техни жанрови характеристики. Тълкува (откъси от) изучавана повест, ода, елегия, балада съобразно конкретните проявления на жанра. Познава значението на понятията <i>композиция, лирически говорител, лирически герой</i> и обяснява техните функции за изграждането на образа на човека и света в изучавани литературни текстове. Обяснява значението на сюжета в повествователни текстове. Оценява завършека на дълъг повествователен текст във връзка с неговия сюжет. Подрежда събитията от фабулата на изучавано произведение според сюжета му. Обяснява отношенията между началото и края на изучавани литературни текстове от различни жанрове и оценява значението им за завършеността на текста. Тълкува смисъла на изречение от изучаван дълъг повествователен текст в повествователния контекст. Различава необичайно сгрупване на думи със сходен звуков и/или морфеман състав в относително кратък откъс от художествен текст и обяснява значението му за изграждането на смисъла на (откъса от) текста.

	Различава в художествен текст нарушения на граматичните норми и/или и обяснява значението им за изграждането на смисъла на (откъс от) текста. Различава в контекста на художествения текст двузначни/двусмислени думи и изрази и обяснява значението им за изграждането на смисъла на (откъс от) текста.
КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Създава в писмена форма кратък отговор на литературен въпрос с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Създава в устна и в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важноста на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история. Анализира и критично оценява сполучливостта на свои или чужди (в устна или в писмена форма) според осъществяването на комуникативната им задача: описание на предметна обстановка в художествен текст, кратък отговор на литературен въпрос, разказ по преживяно. Спазва книжовни езикови правила.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
I. Българинът във възрожденския свят I.1. „Стани, стани, юнак балкански“ и „Вятър ечи, Балкан стене“ (Д. Чинтулов)	Различава основни ценности и норми на българина във възрожденския свят. Съпоставя свои ценности с ценности на българина във възрожденския свят и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Познава значението на понятието <i>лирически говорител</i>. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Стани, стани, юнак балкански“ и във „Вятър ечи, Балкан стене“.	лирически говорител

I.2. „На прощаване в 1868 г.“ (Хр. Ботев)	Познава значението на понятието <i>лирически герой</i>. Различава и тълкува в „На прощаване в 1868 г.“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия герой в „На прощаване в 1868 г.“ за смисловото изграждане на текста.	лирически герой
I.3. Из „Немили-недраги“ (Ив. Вазов): I, II, III, V, X глава, епilog.	Познава значението на понятието <i>повест</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Немили-недраги“. Различава и тълкува в откъсите от „Немили-недраги“ действията и развитието на героите в сюжета. Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждането на образа на човека и света в откъсите от „Немили-недраги“.	повест
I.4. „Една българка“ (Ив. Вазов)	Познава значението на понятието <i>композиция</i>. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „Една българка“ и оценява значението им за завършеността на текста. Обяснява значението на сюжета в разказа „Една българка“. Различава и тълкува в „Една българка“ действията и развитието на героите в сюжета. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „Една българка“.	композиция
I.5. „Опълченците на Шипка“ (Ив. Вазов)	Познава значението на понятието <i>ода</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Опълченците на Шипка“. Различава и тълкува в „Опълченците на Шипка“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Опълченците на Шипка“.	ода

I.6. „Българският език“ (Ив. Вазов)	Разпознава жанрови характеристики на одата, проявени в „Българският език“. Различава и тълкува в „Българският език“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическия говорител за изграждането на образа на света и човека в „Българският език“. Идентифицира интерпретирани в „Българският език“ проблеми и конфликти, съпоставя ги със съвременността и ги свързва с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	
II. Човекът в обществото – норми, ценности и конфликти II.1. Из „До Чикаго и назад“ (Ал. Константинов) – (откъсът от „Вие трябва да сте били на Пловдивското изложение и знаете големия павилион?“ до „На г. Айвазияна търговията отиваше твърде зле, според думите му, но той имаше надежда да разпродаде повечко „рядкости“ в последните два месеца, септември и октомври, когато след летния сезон по-заможните американци ще посетят изложението.“); Из „Бай Ганьо. Невероятни разкази за един съвременен българин“; „Бай Ганьо пътува“ (Ал. Константинов)	Различава основни ценности и норми на човека в обществото. Съпоставя ценности на човека в обществото и оценява значенията им в съответния социокултурен контекст. Различава и тълкува в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ действията и развитието на героите. Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа в „Бай Ганьо пътува“. Обяснява функциите на предметната обстановка за изграждането на образа на човека и света в откъса от „До Чикаго и назад“. Идентифицира интерпретирани в откъса от „До Чикаго и назад“ и в „Бай Ганьо пътува“ проблеми и конфликти, свързва примери за такива проблеми и конфликти с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	

II.2. „Неразделни“ (Пенчо Славейков)	Познава значението на понятието <i>балада</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Неразделни“. Различава и тълкува в „Неразделни“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическият говорител за изграждането на образа на света и човека в „Неразделни“. Идентифицира интерпретирани в „Неразделни“ проблеми и конфликти, съпоставя ги със съвременността и ги свързва с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	балада
II.3. „Заточеници“ (Петър Яворов)	Познава значението на понятието <i>елегия</i> и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Заточеници“. Различава и тълкува в „Заточеници“ преживявания, настроения, състояния на героя. Обяснява функциите на лирическият герой в „Заточеници“ за смисловото изграждане на текста.	елегия
II.4. „По жътва“ (Елин Пелин)	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жътва“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жътва“ и оценява значението им за завършеността на текста. Различава и тълкува в „По жътва“ действията и развитието на героите.	
II.5. „По жицата“ (Й. Йовков)	Разпознава и обяснява функциите на структурни елементи на разказа „По жицата“ и ги тълкува съобразно конкретните проявления на жанра. Обяснява отношенията между началото и края на разказа „По жицата“ и оценява значението им за завършеността на текста. Различава и тълкува в „По жицата“ действията и развитието на героите. Идентифицира интерпретирани в „По жицата“ проблеми и конфликти, свързва ги с лични идеи, за да обоснове своя гледна точка.	

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента **ЛИТЕРАТУРА** се предвиждат следните теми:

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Описание на предметна обстановка в художествен текст	Създава в устна форма описание на предметна обстановка в художествен текст с цел да: изрази естетическата си представа за описваните елементи; предизвика у слушателя естетическо преживяване, подобно на породеното от непосредственото общуване с художественото описание. Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическото ударение на подходящо място.	
Отговор на литературен въпрос	Създава в писмена форма отговор на литературен въпрос в определен обем с цел да обоснове разбирането си за поставения под въпрос текстов елемент. Спазва изучените книжовни езикови правила.	
Разказ по преживяно	Създава в устна и в писмена форма разказ по преживяно с цел да: изрази творчески действителни преживявания, чувства и оцени важноста на това изразяване; заинтригува възприемателя с разказваната история. Спазва правилата на книжовния изговор. Спазва изучените книжовни езикови правила.	

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА** в VII клас е определеният годишен брой **ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ**

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
Умения за общуване на чужди езици	Съпоставяне на изучавани в часовете по литература текстове с текстове, изучавани в часовете по чужд език, въз основа на общи мотиви и/или обща жанрова и/или културна принадлежност. Наблюдаване на начините, по които художествената литература функционализира чуждия език (в откъса от „До Чикаго и назад“, в „Бай Ганьо пътува“, в откъсите от „Немили-недраги“ и др.)
Дигитална компетентност	Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача, както и за намиране на допълнителна информация по относително сложен проблем. Използване на мултимедия за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.
Умения за учене	Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.

Социални и граждански компетентности	Съпоставяне и различаване на норми и ценности, валидни за дадена общност, регламентиращи/регулиращи взаимоотношенията между индивида и общността. Съпоставяне и различаване на историческите и литературните разкази и образи на света, създадени от различни автори в различни и в едни и същи културни епохи.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален. Превод от един език на друг, например „рисуване с думи“ на визуално изображение и обратно – визуално изобразяване на предметна обстановка в художествен текст, музикална илюстрация на тема, атмосфера и др. в литературна творба.

Девето основно училище "Пейо Крачолов Яворов" - Благоевград

Благоевград 2700

ул. "Борис Ангелушев" №1,

ж.к. „Ален мак“

тел.: 0877928335

e-mail: info-101700@edu.mon.bg

<https://9ou-blagoevgrad.com/>

Утвърждавам:
Директор Василка Величкова

(име, подпис и печат)

УЧЕБНА ПРОГРАМА

за разширена подготовка по математика **7. А клас**

2026 – 2027 учебна година

Хорариум на избираемите учебни часове: 1,5/54

седмичен / годишен

Изготвил: Ангелина Плоскова

(име, подпис)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Учебната програма за разширена подготовка в избираеми учебни часове по математика за VII клас е разработена за 1,5 учебен час седмично /54 учебни часа годишно/ и в съответствие с държавния образователен стандарт за общообразователна подготовка.

Чрез обучението по математика - разширена подготовка в VII клас се цели затвърждаване и разширяване на знанията, придобити в общообразователната подготовка по учебния предмет. Въпреки повечето часове за упражнения в общообразователната подготовка, голяма част от учениците трудно усвояват математически знания, срещат затруднения при разбирането и прилагането им в конкретна ситуация. Останалите познавателни равнища са застъпени в минимална степен и допълнителната работа ще даде възможност за включване на повече дейности, свързани с анализиране, синтез и оценка.

Непосредствена цел на обучението в разширена подготовка е учениците да решават задачи, изискващи многостъпкови стратегии, да умеят да подреждат и анализират данни, да преценяват и аргументират избор на математическо знание, да оценяват и да защитят резултатите и заключенията си. Да интерпретирам факти и да използвам в по-голяма част от часовете иновативни методи на преподаване, а не класически. Акцент на учебната програма е формиране на умения за прилагане на математическите знания в практиката чрез решаване на задачи, описващи реални ситуации.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Области на компетентности	Знания, умения и отношения <i>В резултат на обучението си ученикът:</i>
Числа. Алгебра	Извършва действия /събиране, изваждане, умножение, деление и степенуване с естествен степенен показател/ с цели изрази, извършва тъждествени преобразувания е тях и пресмята стойност на цял израз. Решава линейни уравнения без параметър, уравнения, свеждащи се до линейни и модулни уравнения от вида $/ax + b/ = c$. Решава линейни неравенства с едно неизвестно без параметър.
Фигури и тела	Определя по вид и намира ъгли, получени при пресичането на прави в равнината. Прилага признаците за еднаквост на триъгълници. Знае и използва зависимости на страни и ъгли в триъгълник. Знае понятието успоредник, видове, свойства.
Логически знания	Разбира на конкретно ниво смисъла на логическите съюзи „и“, „или“, „ако... то...“, отрицанието „не“ и на релациите „следва“ и „еквивалентност“.

	Преценява вярност и рационалност в конкретна ситуация и умее да обосновава изводи.
Елементи от вероятности и статистика	Умее да организира и представя данни в таблици, в правоъгълни диаграми /без хистограми/. Използва множества от данни за отговаряне на въпроси и решаване на задачи в кръгови и линейни диаграми. Оценява шансовете /вероятностите/ на изходи със случаен характер. Построява кръгови диаграми и интерпретира информация, представена чрез тях.
Моделиране	Моделира с числов израз или с цял алгебричен израз. Моделира с линейни уравнения или с уравнения, свеждащи се до линейни. Моделира с линейни неравенства. Оценява и интерпретира съдържателно получен при моделиране резултат и предвижда в определени рамки очакван резултат.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Учебното съдържание за VII клас е разпределено в следните осем теми: *Цели изрази; Уравнения; Основни геометрични фигури; Еднакви триъгълници; Неравенства; Успоредник; Елементи от вероятности и статистика.*

Теми	Обобщени теми	Брой урочни единици
1. Начален преговор	- Действия с обикновени и десетични дроби - Действия с рационални числа. - Уравнения $a \cdot x + b = 0$ - Декартова координатна система	2 1 1 1
2. Цели изрази	- Рационален израз. Променливи и постоянни величини. Цели изрази. - Едночлен. Събиране, изваждане, умножение, степенуване и деление на едночлени. - Многочлен. Събиране и изваждане на многочлени. Умножение на многочлен с едночлен и многочлен. - Тъждествени изрази. Формули за съкратено умножение. - Разлагане чрез комбинирано използване на различни методи. - Контролна работа върху раздела „Цели изрази“.	2 2 2 3 2 1

3. Уравнения	• Линейни уравнения. Еквивалентни уравнения.	2
	• Уравнения, свеждащи се до линейни. Моделиране с линейни уравнения.	2
	• Задачи от капитал. Задачи от смес и сплави	2
4. Основни геометрични фигури	• Основни геометрични фигури. Съседни и противоположни ъгли.	2
	• Ъгли, получени при пресичането на две прави с трета.	2
	• Признак за успоредност на две прави. Аксиома и свойства на успоредни прави.	2
	• Сбор на ъглите в триъгълник. Външен ъгъл на триъгълник.	2
5. Еднакви триъгълници	• Първи, втори и трети признак за еднаквост на триъгълници.	3
	• Равнобедрен триъгълник. Равностранен триъгълник. Височина, ъглополовяща и медиана в равнобедрен триъгълник.	3
	• Правоъгълен триъгълник с ъгъл 30° . Медиана към хипотенузата в правоъгълен триъгълник. Признак за еднаквост на два правоъгълни триъгълника.	2
	• Контролна работа върху раздела „Еднакви триъгълници“.	1
6. Неравенства	• Числови неравенства. Свойства. Линейни неравенства с едно неизвестно. Еквивалентни неравенства.	2
	• Представяне решенията на линейно неравенство с числови интервали и графично върху числова ос. Приложение на линейни неравенства.	2
	• Неравенства между страни и ъгли в триъгълника.	1
7. Успоредник	• Успоредник. Свойства. Признаци за успоредник.	2
	• Правоъгълник. Ромб. Квадрат.	2
8. Елементи от вероятности и статистика	• Организиране и представяне на данни. Построяване и интерпретиране на кръгови диаграми.	2
	• Задачи от вероятност на събития.	1
	• Обобщение	2

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ИЗБИРАЕМИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

За упражнение	79 %
За преговор	9 %
За обобщение	4 %
Практически дейности	4 %
За контрол и оценка	4 %

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценяването на учениците по математика в избираемите учебни часове е съобразено изцяло с изискванията на Наредба № 11 за оценяване на резултатите от обучението на учениците.

Постиженията на учениците, които в програмата са посочени като знания и умения, постигнати чрез осъществяване на образователни цели, могат да бъдат проверявани устно, с писмени работи или с тестове, практическа работа, работа върху проект или макет/модел, прецизно изпълнена домашна работа и контролни работи.

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
Дигитална компетентност	Представяне на презентации, решаване на задачи, използвайки компютър, чертане на фигури и тела със софтуерни продукти.
Езикова компетентност	Математическите понятия и тяхното използване като част от езиковата култура, проекти за даден математически проблем, доклад за историята на даден дял от математиката или конкретен математик, описание на обекти или процеси.
Социални и граждански компетентности	Проучване на актуален граждански въпрос и на възможностите, които предоставя математиката за решаването му. Примери - безработица (пресмятане на проценти), замърсяване (колко тона боклук се изхвърлят, колко от тях се рециклират) и др.
Умение за учене	Усвояване на правила и алгоритми, подпомагащи познавателния процес и даващи сигурност при изпълнение на процедури; демонстриране на логически умения при изразяване на аргументи и разсъждения, разработка на проект.
Практически дейности, които могат да се реализират в класната стая	Извършване на аритметични действия с помощта на калкулатор при съблюдаване на реда на операциите, развиващо математическите и дигиталните компетентности. Извършване на измервания върху предмети или модели с форма на изучаваните фигури и тела и пресмятането на техните обеми и лица на повърхнини, изграждащо математическа компетентност, основни компетентности в областта на природните науки и технологиите. Чертаене на геометрични фигури върху квадратна мрежа, подпомагащо ориентирането по географска карта.